

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา

The remarkable features in proverbial poetry of Ayutthaya's didactic literature

สาทิด แทนบุญ¹ มาลินี แทนบุญ²

Satid Tanboon, Malinee Tanboon

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความวิชาการนี้ เพื่อนำเสนอลักษณะเด่นที่แตกต่างหลากหลายของวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา จากโคลงสุภาษิตไทย 3 เรื่อง ได้แก่ โคลงพาลีสอนน้อง โคลงทศรสอนพระรามและโคลงราชสวัสดิ์ โคลงพาลีสอนน้องมีเนื้อความเป็นคำสอนสั้น ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อรับราชการ สอนในเรื่องหลักปฏิบัติในการถวายงานรับใช้องค์พระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความเจริญให้แก่ชีวิต โคลงทศรสอนพระราม มีเนื้อความเป็นคำสอนเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมืองของพระมหากษัตริย์ ได้แก่ การปกครองอาณาประชาราษฎร์ด้วยพระเมตตากรุณาและความยุติธรรม โคลงราชสวัสดิ์ มีเนื้อความเกี่ยวกับหลักปฏิบัติของผู้ถวายงานรับใช้ใกล้ชิดองค์พระมหากษัตริย์ สอนในเรื่องการรับใช้พระองค์ท่านด้วยความซื่อสัตย์และจงรักภักดี โคลงสุภาษิตทั้ง 3 เรื่องสะท้อนการมองโลกในแง่ดี ปลุกฝังคนให้ประพฤติดีมีศีลธรรม ขยันทำงาน ตั้งใจรับราชการ มีความกตัญญูและความซื่อสัตย์ รวมทั้งเชื่อมั่นในวิถีปฏิบัติที่นำพาสู่ความเจริญ เพื่อความผาสุกของชีวิต นอกจากบทบาทยังที่กล่าวแล้ว หากกล่าวโดยสรุป

¹อาจารย์ ดร. Lecturer, Dr., E-mail: tid_satid@hotmail.com

²อาจารย์ Lecturer, E-mail: mailnee2510@hotmail.com

วิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

The Chantaburi College of Dramatic Arts, Banditpatanasillpa Institute

*รับต้นฉบับ 5 กรกฎาคม 2561 ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ 7 ตุลาคม 2561

รับลงตีพิมพ์ 29 ตุลาคม 2561

บทบาทที่สำคัญอีกประการของวรรณกรรมคำสอนยังแฝงไว้ซึ่งบทบาทในเชิงวรรณศิลป์

คำสำคัญ: วรรณกรรมคำสอน, โคลงสุภาษิต, สมัยอยุธยา

Abstract

The purpose of this article is to present several remarkable characteristics found in Ayutthata's didactic literature hinged on three thai proverbial poems including Palee-Sorn-Nong, Tossarod-Sorn-Phra-Ram and Ratchasawat. The Palee-Sorn-Nong, an aphoristic code of conduct for being civil servants, is principles of serving the monarch for prosperous living. The Tossarod-Sorn-Phra-Ram a didactic message solely relevant to the king to reign over his realm, is how to take care of his subjects with mercy and justice. The Ratchasawat, a practical groundwork for those intimately in attendance on the monarch, is how to serve him with integrity and loyalty. All of these poems, in the same genre, reflect optimistic worldviews, cultivate people to behave morally and diligently, to concentrate on their bureaucratic duties, to be grateful, honest and confident in the golden mean of living their blissful lives. Besides the above-mentioned roles, in a nutshell, latently, the significant role of didactic literature is also artistically poetic.

Keywords: Didactic Literature, Proverbial Poetry, Ayutthaya Period

บทนำ

วรรณกรรมคำสอนเป็นผลงานที่มีเนื้อหาสาระในการอบรมสั่งสอนทางศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม อีกทั้งมีการสอดแทรกหลักคำสอนต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา โดยที่บุคคลทั่วไปในสังคมสามารถจะยึดเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ เพื่อทำให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องและเกิดความสุขสงบในสังคม สาระสำคัญของวรรณกรรมคำสอนส่วนใหญ่จะกล่าวถึงข้อห้าม และข้อควรประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม ส่วนของข้อห้ามเป็นการไม่ให้กระทำความชั่วและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรม (เอมอร์ ชิตตะโสภณ, 2521, หน้า 16) ส่วนสิริมาเจนจิตมัน (2529, หน้า 26) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนไว้ว่า วรรณกรรมคำสอนที่มีสืบต่อมาทุกยุคทุกสมัยจะแต่งด้วยคำประพันธ์ที่ใช้ฉันทลักษณ์หลากหลายกันออกไป มีทั้งร้อยกรอง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และร้อยแก้ว ส่วนกลวิธีการสอนจะสอนแบบตรงไปตรงมา ไม่ซับซ้อน ใช้ถ้อยคำสำนวนง่าย ๆ เนื้อหาส่วนใหญ่จะแทรกนิทานสุภาษิตกล่าวอ้างคำโบราณ คัมภีร์พุทธศาสนา และ

คำสอนของพระพุทธเจ้า โดยบอกผลของการทำความดีเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจคำสอนได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนิยดา เหล่าสุนทร (2542, หน้า 21) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับวรรณกรรมคำสอนไว้อย่างน่าสนใจว่า วรรณกรรมคำสอนของไทยนั้นนอกจากจะเต็มไปด้วยคำสอนที่มีประโยชน์ทรงคุณค่าแล้ว ยังมีเนื้อความที่สมบูรณ์ครอบคลุมถึงสถานภาพของทุกกลุ่มคำสอนนั้นสอนทุกเพศ ทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นเพศหญิง หรือเพศชาย เด็ก วัยรุ่น วัยกลางคน หรือคนชรา หรือแม้แต่ผู้ที่มิมีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการปกครอง เช่น ผู้ครองนคร สถาปนครอบครัวยุคใหม่ พ่อแม่ ลูก และภรรยา เป็นต้น คำแนะนำหรือข้อความปฏิบัติเหล่านี้มีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข ซึ่งลักษณะทั่วไปของวรรณกรรมคำสอนนั้น พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ (2542, หน้า 113-114) ได้สรุปลักษณะสำคัญของวรรณกรรมคำสอนไว้ 3 ประการ คือ

1. สอนเรื่องการครองตน หมายถึง สอนให้รู้จักดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกที่ควร รู้จักวางตัวที่ดี มีกิริยามารยาทเรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน มีจิตใจงดงาม แจ่มใส ยึดมั่น

ในศีลธรรม ไม่ลุ่มหลงในอบายมุข และรู้จักเลือกคบเพื่อนที่ดี

2. สอนเรื่องการครองเรือน หมายถึง สอนให้รู้จักครองใจผู้อื่นทั้งที่เป็นบุคคลในครอบครัว เช่น พ่อแม่ พี่น้อง สามีภรรยา และผู้ได้บังคับบัญชา ให้รักใคร่เมตตา พร้อมอยู่รับใช้อย่างซื่อสัตย์ จงรักภักดี มีความสุข

3. สอนเรื่องการครองงาน หมายถึง สอนให้มีความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองอย่างดี ขยันหมั่นเพียรทำงานโดยไม่บกพร่อง มีความรู้อย่างถูกต้องแท้จริง ไม่หยุดศึกษาหาความรู้ รู้จักคัดเลือกละเลาะสิ่งดีงามเก็บไว้ใช้ประโยชน์และไม่ละทิ้งหน้าที่การงานของตนให้ค้างค้ำ ส่วนอิทธิพลที่ได้รับจากวรรณกรรมคำสอนและคุณค่าที่ได้รับจากวรรณกรรมคำสอนนั้น ศรีสุดา จริยากุล (2526, หน้า 8-11) อธิบายถึงอิทธิพล และคุณค่าที่ได้จากการอ่านวรรณกรรมคำสอนมีดังนี้

3.1 อิทธิพลที่ได้รับจากวรรณกรรมคำสอน ประกอบด้วย (1) อิทธิพลต่อความเชื่อทางไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ โชคลางและของขลัง (2) อิทธิพลต่อค่านิยมและความประพฤติ การปลูกฝังค่านิยมและความประพฤติใน

วรรณกรรมคำสอนมีอยู่หลายเรื่อง เช่น เพลงยาวถวายโอวาท สุภาษิตสอนหญิง กฤษณา-สอนน้องกำนันท์ โคลงพาลีสอนน้อง โคลงทศรสอนพระราม และ (3) อิทธิพลต่อความเป็นอยู่ มีหลายเรื่องซึ่งเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องด้วยประเพณี ศาสนา

3.2 คุณค่าที่ได้รับจากวรรณกรรมคำสอน คือ (1) สารประโยชน์ที่ได้รับมีหลายประการ เช่น ข้อคิดเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต คำเตือนใจ และ (2) ความเพลิดเพลิน เป็นการแต่งเพื่อไม่ให้ผู้อ่านเบื่อหน่าย และได้ซึมซับคำสอนโดยไม่รู้ตัว และได้รับประโยชน์ตามจุดมุ่งหมาย

วรรณกรรมคำสอนในสมัยอยุธยามีอยู่หลายเรื่อง และเรื่องที่สำคัญ 4 เรื่อง คือ

1. โคลงทศรสอนพระราม เป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ โดยนำเสนอเหตุการณ์ในเรื่องรามเกียรติ์ เฉพาะตอนที่ทศรสอนพระราม เนื้อหาว่าด้วยการสั่งสอนพระโอรสเกี่ยวกับสิ่งที่พระมหากษัตริย์พึงปฏิบัติ เป็นพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

2. โคลงโลกนิติ เป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงอีกเรื่องหนึ่งบ้างก็เรียก

ประชุมโคลงโลกนิติหรือ สุภาษิตโลกนิติ คำโคลง ลักษณะเนื้อหาเป็นคำสอนที่สามารถใช้เป็นแบบแผนทางโลกสอนแก่บุคคลทุกระดับในสังคม

3. ประดิษฐ์พระร่วง เป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทร้อยเนื้อหาล้ำยคลึงกับสุภาษิตพระร่วง

4. กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ เป็นวรรณกรรมคำสอนที่มีลักษณะคำประพันธ์ประเภท ฉันท์ มีกาพย์แทรกอยู่ สันนิษฐานว่าแต่งขึ้นในสมัยพระเจ้าบรมโกศ เนื้อหาเป็นคำสอนสตรีที่เน้นการปฏิบัติตนต่อสามี ส่วนประเภทของวรรณกรรมคำสอนในสมัยอยุธยา นั้นสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก เป็นวรรณกรรมคำสอนที่ดัดตอนมาจากวรรณกรรมเรื่องอื่นโดยเลือกเฉพาะตอนที่มีคำสั่งสอนนำมาเรียบเรียงใหม่ และประเภทที่สอง เป็นวรรณกรรมคำสอนที่เขียนขึ้นเพื่ออบรมสั่งสอนโดยตรง

ส่วนเนื้อหาคำสอนแบ่งได้เป็นคำสอนราชธรรมสำหรับพระมหากษัตริย์ คำสอนหลักความประพฤติของข้าราชการที่พึงประพฤติปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ และคำสอนเรื่องทั่วไปในลักษณะสุภาษิต วรรณกรรมคำสอน

ในสมัยอยุธยาที่ยังมีอิทธิพลในสมัยต่อมา ดังโคลงพาลีสอนน้องที่มีอิทธิพลต่อฉันท์พาลีสอนน้องในสมัยรัตนโกสินทร์ ฉันท์พาลีสอนน้อง มีเนื้อเรื่องใกล้เคียงกับโคลงพาลีสอนน้องที่แต่งในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช คืออบรมเรื่องการรับราชการ โดยเฉพาะข้าราชการผู้รับใช้ใกล้ชิดเบื้องพระยุคลบาท แต่งเป็นอินทรวชิรฉันท 34 บทจบด้วยโคลงสี่สุภาพกระทู้ (เรณูทัย สัจพันธุ์, 2544, หน้า 99) ซึ่งผลงานวรรณกรรมคำสอนได้มีส่วนสำคัญในการให้ความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องราวต่าง ๆ ของสภาพสังคมวัฒนธรรมอยู่มิใช่น้อย (สาทิศ แทนบุญ, 2558, หน้า 2) วรรณกรรมคำสอนสมัยอยุธยาที่เช่นกัน มีความโดดเด่นเพราะพระมหากษัตริย์ทรงอุปถัมภ์กวี วรรณกรรมมีความเจริญรุ่งเรืองมาก และวรรณกรรมคำสอนเป็นสิ่งหนึ่งที่จะช่วยปลูกฝังคนในสังคมให้มีความประพฤติดี แนวคิดในวรรณกรรมคำสอนถึงคนในสังคมจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจอย่างยิ่งในสังคมไทย

วรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยาที่สำคัญ 3 เรื่อง คือ โคลงพาลีสอนน้อง โคลงทศรถสอนพระราม และโคลงราชสวัสดิ์มีเนื้อหาคำสอนดังนี้

เนื้อหาคำสอนในวรรณกรรมคำสอน เรื่องโคลงพาลีสอนน้องได้กล่าวถึง การยึดถือหลักที่ควรปฏิบัติในการเข้ารับราชการคือ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทพ ผู้ที่เป็นข้าราชการรับใช้พระองค์นั้นต้องสำรวมตน สำรวมกายใจ มีอิริยาบถที่เหมาะสมแก่กาลเทศะ อย่าเป็นขโมย อย่าเกียจคร้าน ระมัดระวังเรื่องคำพูด มีความกล้าหาญ ฯลฯ เนื้อหาคำสอนในโคลงทศรุดสอนพระรามกล่าวถึง หลักปฏิบัติอันดีงามของพระมหากษัตริย์ที่ทรงนำมาใช้ในการปกครองบ้านเมือง ได้แก่ การปกครองราษฎรด้วยความรักและความเมตตา กรุณา ความยุติธรรมไม่เบียดเบียนราษฎร โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น ความเมตตา กรุณา ความอดทน เป็นต้น เนื้อหา คำสอนในโคลงราชสวัสดิ์กล่าวถึง หลักปฏิบัติในการรับใช้พระมหากษัตริย์ เพื่อสร้างความเจริญแก่ชีวิต และดำเนินชีวิตได้ดีในสังคม รับใช้พระมหากษัตริย์ด้วยความจงรักภักดี มีความนอบน้อม ซื่อตรงต่อองค์พระมหากษัตริย์ ฯลฯ

สมัยอยุธยาเป็นกวีที่มีความสามารถในการแต่งโคลงเป็นวรรณกรรมคำสอนได้ไพเราะ โวหารคมคายลึกซึ้งเพราะโคลงเป็น

คำประพันธ์ที่นิยมกันในสมัยนั้น วรรณกรรมคำสอนสามารถนำมาเป็นคติสอนใจได้เป็นอย่างดี ทำให้เข้าใจคำสอนที่ปรากฏในสาระของวรรณกรรมคำสอน แนวคิดและความสัมพันธ์ของวรรณกรรมคำสอนกับสภาพสังคม ตลอดจนบทบาทของวรรณกรรมคำสอนที่ปรากฏในสังคม

วิเคราะห์และสรุปผลลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอนประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา มีดังนี้

1. สาระของวรรณกรรมคำสอน

เนื้อหาสาระในวรรณกรรมคำสอนที่กล่าวถึงข้าราชการหรือข้าราชการบริพารซึ่งมีหน้าที่รับใช้พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติในหลักรับราชการเพื่อเป็นข้าราชการที่ดี มี 2 เรื่อง คือ โคลงพาลีสอนน้อง และโคลงราชสวัสดิ์ ส่วนหลักปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ต่อราษฎรและต่อตนเอง มี 1 เรื่อง คือ โคลงทศรุดสอนพระราม ซึ่งโคลงพาลีสอนน้อง เป็นวรรณกรรมคำสอน มีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ความยาว 32 บท เนื้อหาเป็นคำสอนสั้น ๆ เกี่ยวกับการยึดถือหลักปฏิบัติในการเข้ารับราชการ คือ ผู้ที่เป็นข้าราชการต้องรับใช้พระมหากษัตริย์ เพราะพระองค์ทรงเป็น

สมมติเทพ ดังนั้น ผู้รับใช้พระองค์จะต้องสำรวมกาย วาจา ใจ ไม่เกียจคร้าน ไม่เป็นขโมย ระมัดระวังเรื่องคำพูด และมีความกล้าหาญ โคลงทศรสอนพระราม เป็นวรรณกรรมคำสอน มีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ความยาว 12 บท เนื้อความกล่าวถึงหลักปฏิบัติอันดีงามของพระมหากษัตริย์ที่ทรงนำมาใช้ในการปกครองบ้านเมือง เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องการปกครองราษฎรด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา ความยุติธรรม ไม่เบียดเบียนราษฎร โคลงราชสวัสดิ์ เป็นวรรณกรรมคำสอน มีลักษณะคำประพันธ์เป็นโคลงสี่สุภาพ ความยาว 63 บท เนื้อความกล่าวถึงหลักปฏิบัติในการรับใช้พระมหากษัตริย์เพื่อสร้างความเจริญแก่ชีวิต เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องการสำรวมระวังกาย ระวังวาจา มีวาจาสัตย์ มีความจงรักภักดี มีปัญญา เลี่ยงดูบิดามารดา สมณะ ละความโกรธ ไม่ทอจืด มีศรัทธาในการบริจาทาน

2. แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอน

จากแนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนพบว่า ในวรรณกรรมคำสอนทั้ง 3 เรื่องนั้น ก่อนข้างจะสะท้อนแนวคิดของผู้ที่มองโลกในแง่ดี ได้แก่ การสอนให้คนประพฤติดี

มีศีลธรรม สอนให้คนขยันทำงาน ตั้งใจรับราชการ สอนให้คนมีความกตัญญู สอนให้คนมีความซื่อสัตย์ต่อเจ้านาย เชื่อมั่นในข้อปฏิบัติที่เจริญ ชีวิตจะได้อยู่เย็นเป็นสุข มีความสุข นอกจากนี้ยังเชื่อในอำนาจบุญกุศลว่ามีอิทธิพลต่อคน ทั้งนี้เป็นเพราะคนในสังคมไทยรับพระพุทธศาสนาเข้ามาในใช้ชีวิตประจำวัน ถือเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต

3. บทบาทวรรณกรรมคำสอนกับคนในสังคมไทยสมัยอยุธยา

3.1 บทบาทของวรรณกรรมคำสอนในเชิงวรรณศิลป์

วรรณกรรมคำสอนย่อมมีบทบาทสู่กวีและวรรณกรรมในรุ่นต่อ ๆ มา อาจเป็นสำนวนลีลาในการแต่ง แนวคิดในการแต่ง ดังในฉันทพาสอนน้อง วรรณกรรมคำสอนในสมัยหลังซึ่งมีเนื้อเรื่องใกล้เคียงกับโคลงพาสอนน้องคือ อบรมเรื่องหลักการรับราชการ โดยเฉพาะข้าราชการที่ใกล้ชิดกับพระมหากษัตริย์ แต่แต่งเป็นอินทวิเชียรฉันทจำนวน 34 บท จบด้วยโคลงสี่สุภาพ ลักษณะเชิงวรรณศิลป์ที่พบ มีดังนี้

ด้านลีลาการประพันธ์

ท่วงทำนองแต่ง ในวรรณกรรมคำสอน

มีการดำเนินเรื่อง 2 แบบ คือ การดำเนินเรื่องโดยใช้เรื่องรามเกียรติ์ในการดำเนินเรื่อง มีการนำตัวละครชื่อพาลี และท้าวทศรถมาดำเนินเรื่องในการสอน และการดำเนินเรื่องโดยใช้เรื่องวิรุทธชาดก มีการนำตัวละครชื่อวิรุฐ ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์พระชาติที่ 9 ในทศชาติชาดกมาดำเนินเรื่องในการสอน ลักษณะการพรรณนา ได้แก่ การพรรณนาถึงข้อพึงประพฤติปฏิบัติ ในการประพันธ์วรรณกรรมคำสอน ข้อมติต้องเกี่ยวข้องกับคำสั่งสอน ข้ออบรม การประพฤติปฏิบัติในข้อที่ละเว้น หรือข้อห้าม และข้อที่พึงปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของพระมหากษัตริย์ หรือของข้าราชการ โดยสอนให้ปฏิบัติกับสอนให้ละเว้น เพื่อจะได้เป็นคนดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ประดิษฐกรรมมีประดิษฐกรรมเริ่มแรก ใช้คำสอนโดยนำตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์มาประพันธ์เป็นโคลงพาลีสอนน้อง จนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มีผู้ประพันธ์เป็นฉันทพาลีสอนน้อง

ด้านการใช้คำและความเปรียบ การใช้ภาพพจน์ ได้แก่ การเปรียบเทียบโดยตรงหรืออุปมา การเปรียบเทียบโดยนัย หรืออริพจน์ และสัญลักษณ์

การใช้คำและความเปรียบ ดังโคลงต่อไปนี้

ธิดาอินทรปิ่นเกล้า	อยุธยา
ไตรภพจบโลกา	เขตต์แคว้น
เกรงพจน์บ่ทอาชญา	นรนาถ
เป็นนิจกิจการเม้น	ชีพม้วยควรสนอง
	(โคลงพาลีสอนน้อง)

มีการใช้การเปรียบเทียบโดยการใช้สัญลักษณ์ คือ ไตรภพ หมายถึง 3 โลก เปรียบกับพระมหากษัตริย์ ทรงปกครองทั้ง 3 โลก

การเปรียบเทียบโดยตรงหรืออุปมาดังโคลงต่อไปนี้

พาลิมิเดชล้ำ	เลอกระบิล
เป็นเหล่าธิดาอินทรอินทร์	แบ่งปัน
ผ่านแคว้นแดนจิตจิน	บุรินทราช
ปรากฏยศขงชั้น	ปากฟ้าสุธาฐาน
	(โคลงพาลีสอนน้อง)

มีการใช้การเปรียบเทียบโดยตรงหรืออุปมา โดยมีคำว่า เป็น ในคำว่า เป็นเหล่าธิดาอินทร์ หมายความว่า พาลีเป็นเหล่าแห่งเทพผู้เป็นใหญ่

การใช้คำบาลี สันสกฤต และเขมร

เนื่องจากเนื้อหาในวรรณกรรมคำสอนเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์จึงจำเป็นที่จะต้อง

ใช้คำราชาศัพท์ ทั้งนี้เพื่อความเหมาะสมและ
เพื่อถวายพระเกียรติยศ คำราชาศัพท์นิยม
ใช้คำที่มาจากภาษาบาลี สันสกฤต และเขมร
ซึ่งเป็นภาษาที่ไทยยกย่องว่าเป็นคำสูงแต่ดั้งเดิม
มาและนำมาใช้เป็นคำราชาศัพท์อยู่มาก เช่น
ชนนี หัตถ์ ชินศรี ทูล บังคม

มีการใช้คำภาษาบาลี ดังโคลงต่อไปนี้

ตัวเจ้าแผ่น้องเนื่อง	ชนนี
ใจจิตต์สนิทเสนหมี	ห่อนแล้ว
พี่ชายจะวายชี	พิตนาศ
ทั้งสองสนองเสนอแก้ว	เนตรเนื้อหทัยงศ์
	(โคลงพาลีสอนน้อง)

คำว่า ชนนี เป็นภาษาบาลี หมายความว่า
แม่

มีการใช้คำราชาศัพท์ ในภาษาบาลี
ดังโคลงต่อไปนี้

เจ้าจงปลงรักษ์เรื่อง	บุริรมย์
อย่างนี้ศรีสวัสดิชม	เฟื่องฟ้า
เสมอสุวรรณค์ชั้นบรมพรหม	สุธาวาส
ผลไว้ในหัตถ์หล้า	โลกล้วนสรรเสริญ
	(โคลงทศรถสอนพระราม)

คำว่า หัตถ์ บรม เป็นคำภาษาบาลี คำว่า
หัตถ์ หมายความว่า มือ คำว่า บรม หมายความว่า
สูงสุด

มีการใช้คำภาษาเขมร ดังโคลงต่อไปนี้

ขอบทูลมูลเหตุหัน	จึ่งทูล
มิชอบประกอบอาดูร	หยุดยั้ง
เกรงนเรนทรสุร	เคื่องค่อง
หฤทัยงศ์หมางหม่นตั้ง	แต่ร่อนสกันรกรรม
	(โคลงพาลีสอนน้อง)

คำว่า ทูล เป็นภาษาเขมร หมายความว่า
บอก หรือกล่าว (ใช้แก่เจ้านาย)

การใช้คำไวยาพจน์

ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายคล้ายกัน เช่น
คำว่า ประเสริฐ หมายถึง เลิศ คำว่า ช้อง
หมายถึง สรรเสริญ คำว่า พจน์ หมายถึง วาจา
ดังโคลงต่อไปนี้

ประเสริฐเลิศโลกสิ้น	โลกา
จงจิตต์มิตรกรุณา	แน่วไว้
เป็นต้นกลพฤกษา	เสมอเมฆ
อายุตติธรรมนั้นให้	สัตว์ช้องสุขเกษม
	(โคลงทศรถสอนพระราม)

มีการใช้คำไวยาพจน์ คือ คำว่า ประเสริฐ
และคำว่า เลิศ มีความหมายเดียวกันว่า ยอดเยี่ยม
ในทางใดทางหนึ่งเป็นพิเศษ

หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ดังโคลงต่อไปนี้

รางวัลสรรพสิ่งให้	ไทยทาน
เหมือนกลผลพุกษาหวาน	เลี่ยนล้ำ
เป็นที่ภิรมสาร	เกษมราษฎร์
เสนิพิริยพลน้ำ	จิตต์ซ้องสรรเสริญ

(โคลงทศรตสอนพระราม)

คำว่า ซ้อง และ สรรเสริญ มีความหมาย
เดียวกัน หมายความว่า ร้องสรรเสริญ
หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง ดังโคลงต่อไปนี้

มีพจน์บั่นแบ่ง	วาจา
เอมอรรถจันกลา	ถึถ้วน
ไพเราะเสนาะเสน่หา	มฤตุศ
ภิรมย์โสมนัสล้วน	รับพื้นพจมาน

(โคลงราชสวัสดิ์)

มีการใช้คำไวพจน์ คือ คำว่า พจน์ และ
วาจา หรือวณะ หมายความว่า คำพูด

การเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอน
ประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยาทั้ง 3 เรื่อง
ในด้านต่าง ๆ ได้ผลดังต่อไปนี้

ด้านที่มา

ที่มาของวรรณกรรมคำสอนมีความ
เหมือนและความแตกต่างกันไป กล่าวคือ
วรรณกรรมคำสอนเรื่องโคลงพาลีสอนน้อง
และโคลงทศรตสอนพระราม มีที่มาจากเรื่อง

รามเกียรติ์ ส่วนโคลงราชสวัสดิ์มีที่มาจากเรื่อง
วิรุณชาดก ชาดกเรื่องที่ 9 ในทศชาติชาดกซึ่ง
เป็นชาดกในนิบาตชาดก

ด้านลักษณะคำประพันธ์

การเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนใน
ด้านลักษณะคำประพันธ์ทั้ง 3 เรื่องคือ โคลง
พาลีสอนน้อง โคลงทศรตสอนพระราม และ
โคลงราชสวัสดิ์ มีลักษณะเหมือนกัน คือเป็น
คำประพันธ์ประเภทโคลงสี่สุภาพ

ด้านเนื้อหาคำสอน

เนื้อหาคำสอนในวรรณกรรมคำสอน
ทั้ง 3 เรื่อง ข้อที่เหมือนกันคือ เป็นวรรณกรรม
คำสอนที่สอนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี
ของสังคมไทย ส่วนข้อที่ต่างกันคือ วรรณกรรม
คำสอน 2 เรื่อง คือ โคลงพาลีสอนน้อง และ
โคลงราชสวัสดิ์ มีเนื้อหาคำสอนเกี่ยวกับหลัก
ปฏิบัติในการรับราชการ หลักปฏิบัติของ
ข้าราชการ หรือผู้ที่รับใช้พระราชา โดยมี
เนื้อหาคำสอนทั้งหลักปฏิบัติในการเป็น
ข้าราชการ และหลักปฏิบัติตนให้เป็นคนดี
ส่วนโคลงทศรตสอนพระราม เนื้อหาคำสอน
เกี่ยวกับหลักปฏิบัติอันดีงามที่พระมหากษัตริย์
ทรงยึดมั่น และนำมาใช้ในการปกครอง
ราษฎร

ด้านกลวิธีการสอน

กลวิธีการสอนที่พบในวรรณกรรมคำสอน มี 7 แบบ คือ (1) กลวิธีการสอนแบบชี้แจงเหตุผลและโน้มน้าวใจ พบทั้ง 3 เรื่อง คือ โคลงพาสีสอนน้อง โคลงทศรสอนพระราม และโคลงราชสวัสดิ์ (2) กลวิธีการสอนโดยยกนิทานและอุทาหรณ์ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงราชสวัสดิ์ ใช้กลวิธีการสอนโดยยกนิทานและอุทาหรณ์ประกอบ คือ เนื้อหาคำสอนที่กล่าวถึงนิทานชาดกเรื่องวิรุณบัณฑิต (3) กลวิธีการสอนแบบใช้ภาพพจน์ วรรณกรรมคำสอน มีกลวิธีการสอนโดยใช้ภาพพจน์ทั้งหมด 3 แบบ คือ อุปมา อุปลักษ์ณ์ และสัญลักษณ์ และ (4) กลวิธีการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงพาสีสอนน้องใช้กลวิธีการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ คือ อย่างมาสัตว์ตัดชีวิต อย่างใช้เวลาในการนอนเกินไป อย่างโมฆของ วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงทศรสอนพระรามใช้กลวิธีการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ คือ การเป็นกษัตริย์ที่ดีต้องมีความเมตตากรุณา ยุติธรรม ไม่เบียดเบียนราษฎร วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงราชสวัสดิ์ใช้กลวิธีการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ คือ ให้ปฏิบัติตนเป็นคนดี และเป็นข้าราชการที่ดี

เพื่อที่จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข คือ มีใจซื่อตรง จงรักภักดี สงบเสงี่ยม และนอบน้อมต่อองค์พระมหากษัตริย์ (5) กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงสำนวนหรือสุภาษิต วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงทศรสอนพระราม สำนวนไทยหวานพีชหวังผล โดยกล่าวถึงการหวานพีชเช่นโดย้อมได้ผลเช่นนั้น (6) กลวิธีการสอนผ่านพฤติกรรมตัวละครเอก วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงพาสีสอนน้องมีการใช้กลวิธีการสอนโดยผ่านพฤติกรรมตัวละครเอก คือ พระรามจากเรื่องรามเกียรติ์ โดยกล่าวถึงพระรามที่สืบทอดกษัตริย์ ปกป้องบ้านเมืองให้สงบ และกล่าวถึงวรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงราชสวัสดิ์กล่าวถึงพระวิรุณบัณฑิต กล่าวคำสอนไว้ ซึ่งเป็นตัวละครในเรื่อง ทศชาติชาดก และ (7) กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงพระพุทธศาสนา วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงทศรสอนพระราม มีการใช้กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงพระพุทธศาสนาและจารีตคือ กล่าวถึง โลกะ โทสะ และโมหะ อวิชชา ให้กำจัดเสีย วรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงราชสวัสดิ์ มีการใช้กลวิธีการสอนโดยอ้างอิงพระพุทธศาสนา คือ กล่าวถึงเรื่องบุญกุศล เรื่องการบำรุงเลี้ยงดูบิดา มารดา สมณะ

กล่าวถึงพระชินศรี หรือพระพุทธเจ้า ตรัสด้วย ถ้อยคำเลศล้ำ กล่าวถึงสวรรค์ การให้ทาน การไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต การถือศีลอุโบสถ หรือ ศีล 8 อันเป็นแนวทางปฏิบัติในพุทธศาสนา

จากการศึกษาภาพรวมด้านกลวิธีการ สอนพบว่า มีการสอนทั้งหมด 7 แบบ กลวิธี การสอนที่ใช้มากที่สุดคือ กลวิธีการสอนแบบ ชี้แจงเหตุผล กลวิธีแบบบอกให้ปฏิบัติ และ กลวิธีการสอนแบบผ่านพฤติกรรมตัวละครเอก รองลงมาคือ กลวิธีแบบใช้ภาพพจน์ และ กลวิธีการสอนแบบอ้างอิงพระพุทธศาสนา ลำดับสุดท้ายคือ กลวิธีการสอนแบบยกนิทาน และอุทาหรณ์ และกลวิธีการสอนแบบอ้างอิง ตำราในสมัย

เหตุที่กลวิธีการสอนแบบชี้แจงเหตุผล กลวิธีการสอนแบบบอกให้ปฏิบัติ และกลวิธี การสอนแบบผ่านพฤติกรรมตัวละครเอกใช้ มากที่สุด เพราะเป็นกลวิธีการสอนที่น่าจะได้ผล มากที่สุด เนื่องจากมีการชี้แจงถึงสาเหตุที่สอนไว้ และบอกผลที่จะได้รับตามมา นอกจากนี้ วรรณกรรมคำสอนสมัยอยุธยาบางเรื่องมีการ บรรยายด้วยถ้อยคำที่คมคาย ไพเราะ การบอก ให้ปฏิบัติจะเห็นภาพคล้ายตามชัดเจน และ การสอนแบบชี้แจงเหตุผล ใช้สอนแล้วเข้าใจ

ได้ง่าย ส่วนกลวิธีการสอนแบบใช้ภาพพจน์ และแบบอ้างอิงพระพุทธศาสนาเป็นกลวิธี หนึ่งที่มีการใช้มากรองลงมา อาจเป็นเพราะ เป็นกลวิธีที่ใช้สอนแล้วเข้าใจง่ายขึ้นเอง

3.2 บทบาทของวรรณกรรมคำสอน ในโคลงสุภาษิต 3 เรื่องในวิถีชีวิตของคนใน สังคมไทย

1) บทบาทของวรรณกรรม คำสอนในฐานะเป็นสื่อเพื่อการอบรมสั่งสอน คนในสังคมไทย

2) บทบาทของวรรณกรรม คำสอนในวิถีชีวิตของคนในสังคมไทยใน ในฐานะที่สะท้อนภาพพระมหากษัตริย์ที่สูงกว่า ราชการและสูงกว่าราษฎรในสังคมไทย ภาพของ ข้าราชการที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ขยันทำงาน ดำรง ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ การเป็นผู้มีความกตัญญู การเป็นผู้มีวาจาที่ดี การเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การเป็นผู้มีศีลธรรม การขยันทำมาหากิน และใฝ่หาความรู้

3) บทบาทของวรรณกรรม คำสอนที่ได้ส่งผลต่อคนในสังคมไทยใน ด้านคติชน ได้แก่ ตำรา หรือ สุภาษิต เช่น หว่านพืชหวังผลและยังรู้จักกันดีในปัจจุบัน มีในวรรณกรรมคำสอนเรื่อง โคลงทศรุดสอน

พระราม ความเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อเรื่องสิริมงคล บำรุงเลี้ยงดูบิดามารดา สมณะ และความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องโลกหน้า เรื่องนรก สวรรค์

สรุป

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมคำสอน ประเภทโคลงสุภาษิตสมัยอยุธยา โดยมีวรรณกรรมคำสอน 3 เรื่อง คือ โคลงพาลีสอนน้อง โคลงทศรถสอนพระราม และโคลงราชสวัสดิ์ ซึ่งสารัตถะวรรณกรรมคำสอนกล่าวถึงข้าราชการ ข้าราชการบริวาร มีหน้าที่รับใช้พระมหากษัตริย์ ปฏิบัติในหลักรับราชการ เพื่อเป็นข้าราชการที่ดี มี 2 เรื่องคือ เรื่องโคลงพาลีสอนน้อง และโคลงราชสวัสดิ์ ส่วนหลักปฏิบัติของพระมหากษัตริย์ที่มีต่อราษฎร และต่อตนเองมี 1 เรื่องคือ โคลงทศรถสอนพระราม เนื้อความเป็นคำสอนสั้น ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติตนเพื่อรับราชการ เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องหลักปฏิบัติในการรับใช้พระมหากษัตริย์เพื่อสร้างความเจริญแก่ชีวิต โคลงทศรถสอนพระราม เนื้อความเป็นคำสอนเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องการปกครองราษฎรด้วยความรักความเมตตา

กรุณา ความยุติธรรม โคลงราชสวัสดิ์ มีเนื้อความที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติของผู้ที่จะรับใช้ใกล้ชิดพระมหากษัตริย์ เรื่องที่สอน ได้แก่ เรื่องที่จะรับใช้พระมหากษัตริย์ด้วยความซื่อสัตย์ และจงรักภักดี แนวคิดที่ปรากฏในวรรณกรรมคำสอนพบว่าวรรณกรรมคำสอนทั้ง 3 เรื่องนั้น สะท้อนแนวคิดของผู้ที่มองโลกในแง่ดี สอนให้คนประพฤติดีมีศีลธรรม ขยันทำงาน ตั้งใจรับราชการ มีความกตัญญู มีความซื่อสัตย์ เชื่อมั่นในข้อปฏิบัติที่เจริญชีวิตจะได้มีความสุข บทบาทวรรณกรรมคำสอนกับคนในสังคมไทยมีบทบาทของวรรณกรรมคำสอนในเชิงวรรณศิลป์ ดังโคลงพาลีสอนน้องมีบทบาทด้านสำนวนลีลาและแนวคิดในการแต่งฉันทพาลีสอนน้อง ซึ่งเป็นวรรณกรรมในสมัยหลัง โดยแต่งเป็นอินทรวิเชียรฉันท จบลงด้วยโคลงสี่สุภาพ ด้านลีลาการประพันธ์ ท่วงทำนองแต่งมีการดำเนินเรื่องโดยใช้เรื่องรามเกียรติ์ในการดำเนินเรื่อง มีการนำชื่อตัวละคร คือ พาลีและท้าวทศรถมาดำเนินเรื่องในการสอน และการดำเนินเรื่องโดยใช้ชาดกเรื่องวิรุฬชาดก มีการนำตัวละครชื่อวิรุฬซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดกมาดำเนินเรื่องในการสอน ลักษณะการพรรณนา

มีการพรรณนาถึงข้อพึงปฏิบัติและข้อที่ควรละเว้นหรือข้อห้าม ส่วนด้านประติศฐการเริ่มแรก คือ ใช้คำสอนโดยการนำตัวละครเรื่องรามเกียรติ์มาประพันธ์เป็นโคลงพาลีสอนน้องจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์มีผู้ประพันธ์เป็นฉันทพาลีสอนน้องได้นำสัจธรรมทางพระพุทธศาสนาและข้อควรปฏิบัติของพระมหากษัตริย์และข้าราชการ หรือข้าราชการบริพารมาประพันธ์ ส่วนบทบาทของวรรณกรรมคำสอนในโคลงสุภาษิต

3 เรื่อง มีบทบาทในฐานะเป็นสื่อเพื่ออบรมสั่งสอนคนในสังคมไทย บทบาทในฐานะที่สะท้อนภาพของข้าราชการที่จงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ ประพฤติดีทั้งกาย วาจา ใจ บทบาทของวรรณกรรมคำสอนที่ส่งผลต่อคนในสังคมไทยด้านคติชน ได้แก่ สำนวน หรือสุภาษิต หวานพีชหวังผล เรื่องความเชื่อเรื่องสิริมงคล ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์

บรรณานุกรม

- นิยะดา เหล่าสุนทร. (2542). *ไตรภูมิพระร่วงการศึกษาที่มา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- พิมพ์พรรณ ไพบูลย์หวังเจริญ. (2542). วรรณกรรมสุภาษิตสอนหญิง. *ศิลปากร*, 52(1), 113-120.
- รื่นฤทัย สัจจพันธุ์. (2544). *ศาสตร์และศิลป์แห่งวรรณคดีไทย*. กรุงเทพฯ: ประพันธ์สาส์น จำกัด.
- ศรีสุดา จริยากุล. (2526). *เอกสารการสอนวิชาภาษาไทย 4 วรรณคดีไทย* (หน่วยที่ 8-15). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิริมา เจนจิตมั่น. (2529). *การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมคำสอนประเภทกลอนเพลงยาวในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์. (2545). *วรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม 2* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สาทิติ แทนบุญ. (2558). *วรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เอมอร ชิตตะโสภณ. (2521). *วรรณคดีนิราศ*. เชียงใหม่: ทิพย์เนตรการพิมพ์.